

วัสดุและอุปกรณ์ในการเก็บตัวอย่าง เพื่อการสอบสวนโรค

พ.อ.ดร.บพ.ภพกฤต ภพธรรังกูร

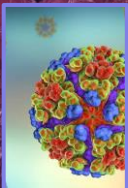
พ.บ., ส.ม., ปส.ด.(อายุรศาสตร์เขตร้อน), ว.ว.เวชศาสตร์ป้องกัน (ระบาศวทยา)

กองส่งเสริมสุขภาพและเวชกรรมป้องกัน กรมแพทยทหารบก

www.bhophkrit.org

การวางแผนในการเก็บตัวอย่างที่ถูกต้อง

ข้อมูลของโรคติดเชื้อ

การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการเก็บตัวอย่าง และอาหารเลี้ยงเชื้อเพื่อการขนส่ง (Transported media)

การเตรียมและเลือกชนิดเครื่องป้องกันตัวเอง (Personal protective equipment: PPE)

วิธีการนำส่งตัวอย่างส่งตรวจไปยังห้องปฏิบัติการได้ทันเวลา

ประสานงานห้องปฏิบัติการเพื่อเตรียมรับตัวอย่างส่งตรวจ

ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของ ตัวอย่างส่งตรวจ

Location

ตำแหน่งรอยโรคที่
อวัยวะหรือเนื้อเยื่อ
ถูกต้องตามธรรมชาติ
โรค

Time

เวลาที่เหมาะสมในการ
เก็บส่งตรวจ

Clean

การทำความสะอาด
บริเวณที่จะเก็บตัวอย่าง
ส่งตรวจ

คุณภาพของ
ตัวอย่างส่ง
ตรวจ

ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของ ตัวอย่างส่งตรวจ

Quantity

ปริมาณของตัวอย่างส่งตรวจที่เพียงพอต่อการตรวจพีเคาระห์ และคุณภาพของสิ่งส่งตรวจที่เหมาะสม

Devices

วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บตัวอย่างส่งตรวจ **ถูกต้องเหมาะสมกับเชื้อก่อโรค และวิธีการตรวจ** พีเคาระห์ทางห้องปฏิบัติการ

Transport media

ชนิดของอาหารสำหรับนำส่งเชื้อที่ **ถูกต้องเหมาะสม** เพื่อการนำส่งหรือเก็บรักษาคุณภาพของเชื้อก่อโรค

คุณภาพ
ของ
ตัวอย่างส่ง
ตรวจ

ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของ ตัวอย่างส่งตรวจ

Decontamination

ภาชนะที่ใช้ขนส่ง หรือเก็บ
รักษาต้องสามารถป้องกัน
การปนเปื้อนทั้งจาก
ภายนอกและภายในของ
ตัวอย่างส่งตรวจได้

Label

ฉลากที่ระบุข้อมูลพื้นฐาน
ของผู้ป่วย IECs อายุ เลข
ประจำตัวของโรงพยาบาล
หอผู้ป่วย และชนิดของ
ตัวอย่างส่งตรวจ
รวมถึงตำแหน่งที่เก็บ
ตัวอย่าง

Transport period

ระยะเวลาในการนำส่ง
ตัวอย่างส่งตรวจ ควร
ทำให้เร็วหรือใช้เวลาสั้น
ที่สุด และในการขนส่ง
จำเป็นต้องเก็บรักษา
ตัวอย่างส่งตรวจใน
สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
เพื่อรักษาคุณภาพของ
ตัวอย่างนั้นด้วย

คุณภาพ
ของ
ตัวอย่างส่ง
ตรวจ

ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของ ตัวอย่างสิ่งส่งตรวจ

Biosafety

การจัดการกับขยะติดเชื้อ
เชื้อที่ถูกต้องเหมาะสม
รวมถึงระบบความปลอดภัย
ด้านชีวภาพ

Expertise

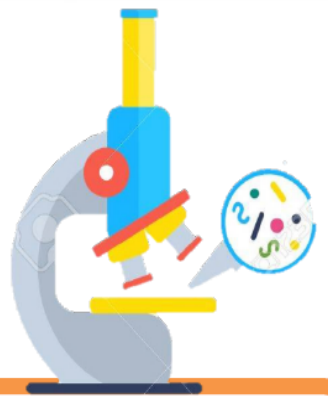
ความรู้ ความสามารถ
ความชำนาญ การผ่าน
การฝึกอบรมของผู้ที่
เก็บตัวอย่างสิ่งส่งตรวจ

Record

ระบบการบันทึก จัดเก็บ
ข้อมูลตัวอย่างสิ่งส่ง
ตรวจที่สามารถ
ตรวจสอบย้อนกลับ

คุณภาพของ
ตัวอย่างสิ่ง
ส่งตรวจ

ประเด็นสนับสนุนที่ทำให้ผลการตรวจถูกต้องแม่นยำ

คุณภาพตัวอย่างที่ดี

- ชนิดของตัวอย่างถูกต้อง
- วิธีการเก็บถูกต้อง
- วัสดุที่ใช้เหมาะสม
- ช่วงเวลาที่เก็บเหมาะสม
- ปริมาณตัวอย่างเพียงพอ
- ตัดฉลากครบถ้วน

การขนส่งที่ดี

- รักษาคุณภาพตัวอย่างจนถึงห้องปฏิบัติการ
- กล่องใส่ตัวอย่างปิดมิดชิด ไม่มีการปนเปื้อน หรือแตกหักเสียหาย
- ไม่ใช้เวลาในการขนส่งนานเกินไป

ห้องปฏิบัติการ

- ได้มาตรฐาน หรือได้รับการรับรองจากสถาบันสากล (ISO)
- วิธีการตรวจ (ได้รับการรับรอง)

ประเภทของวัสดุและอุปกรณ์

Applicators

Transported media

Tubes

Containers

STUART TRANSPORT MEDIA

- ใช้สำหรับแบคทีเรียทั่วไป
- สามารถใช้ Stuart ในกรณีไม่มี Carry blair
- ใช้เก็บ throat swab, ป้ายแผล, ป้ายหนอง
  - ✓ Scalet fever (ไขอีดำอีแดง) จาก Streptococcus group A

CARRY BLAIR TRANSPORTED MEDIA

- ใช้สำหรับ **Bacteria** ก่อโรกระบบทางเดินอาหารเท่านั้น

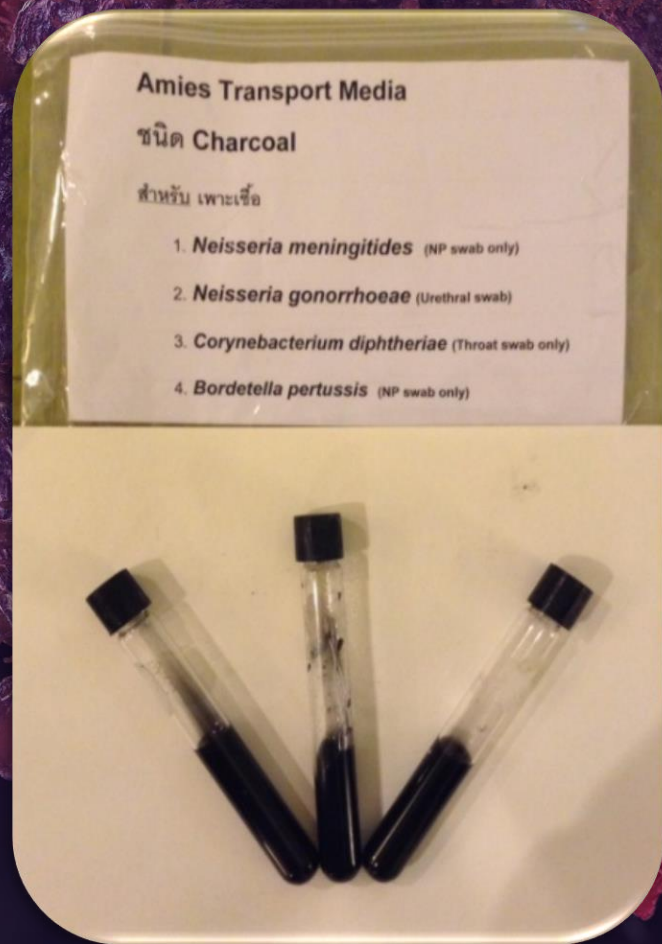
AMIES TRANSPORTED MEDIA : **NON-CHARCOAL**

- ใช้สำหรับโรคคอตีบ (Diphtheria) เท่านั้น

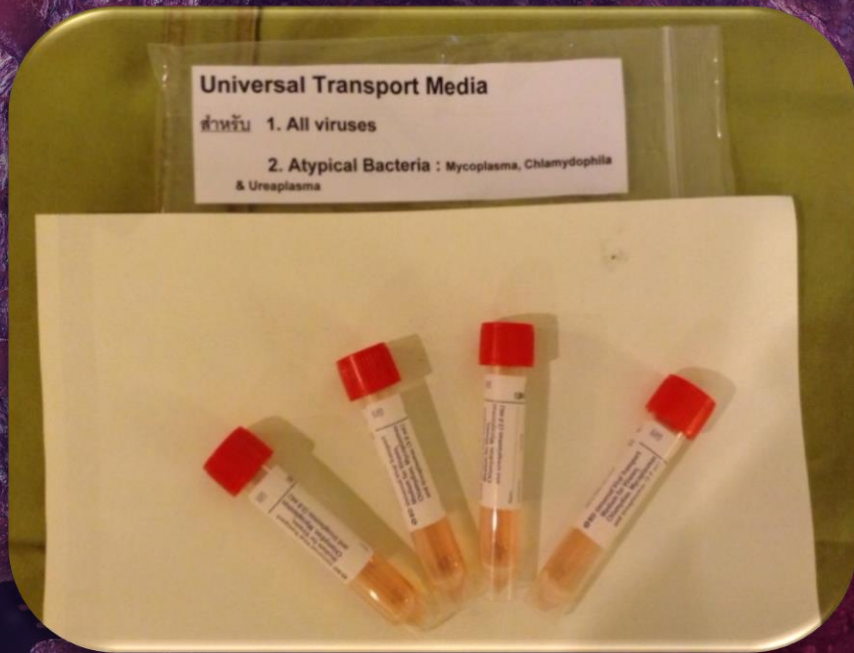
AMIES TRANSPORTED MEDIA : **CHARCOAL**

- ใช้สำหรับ**ไขก้างหลังแอ่น** ซึ่งต้องเก็บด้วย Nasopharyngeal swab เท่านั้น
- ใช้สำหรับ**หนองใน** ซึ่งต้องเก็บด้วย Urethral swab เท่านั้น
- ใช้สำหรับ**โรคคอตีบ** ซึ่งต้องเก็บด้วย throat swab เท่านั้น
- ใช้สำหรับ**ไอกรน** ซึ่งต้องเก็บด้วย Nasopharyngeal swab เท่านั้น

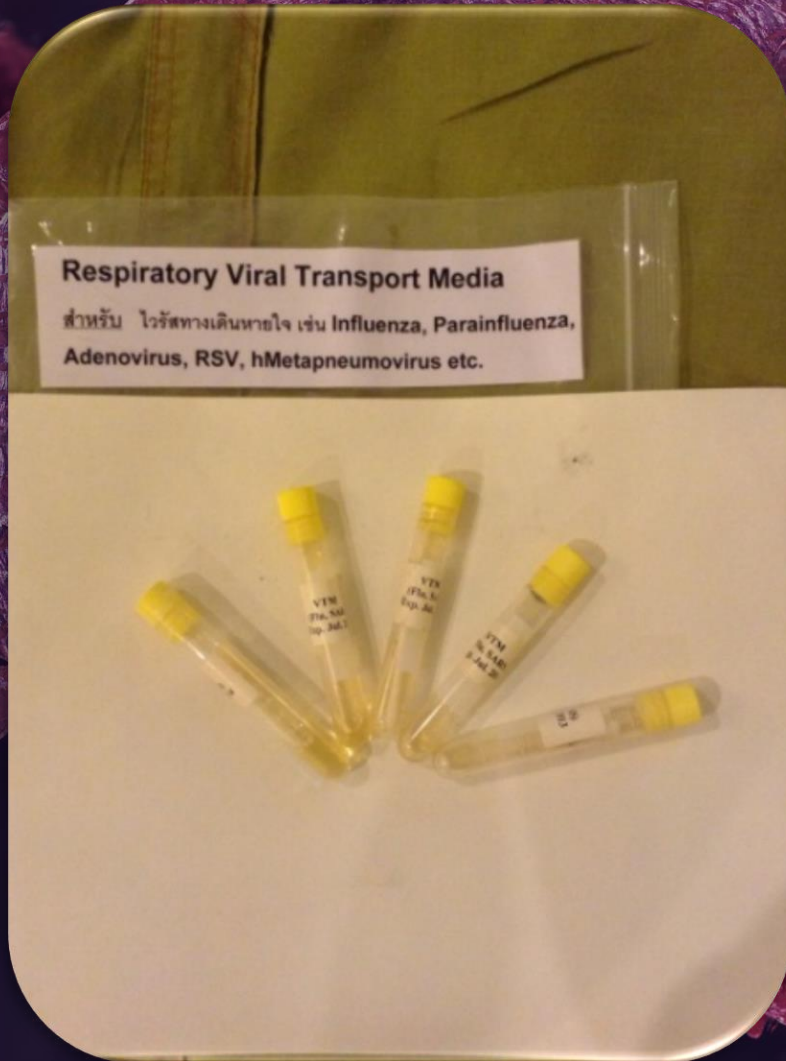
UNIVERSAL TRANSPORTED MEDIA

- ใช้สำหรับเชื้อไวรัสทุกชนิด และ **Atypical bacteria** เช่น Mycoplasma, Chlamydophila, Ureaplasma

RESPIRATORY VIRAL TRANSPORTED MEDIA (VTM)

- ใช้สำหรับโรคหัด, Corona virus เช่น SARS, MERs-CoV, ไข้หวัดใหญ่, คางทูม, Adenovirus, RSV, hMetapneumovirus
- สามารถใช้เก็บตัวอย่างจาก Nasal, Nasopharyngeal, Throat swabs

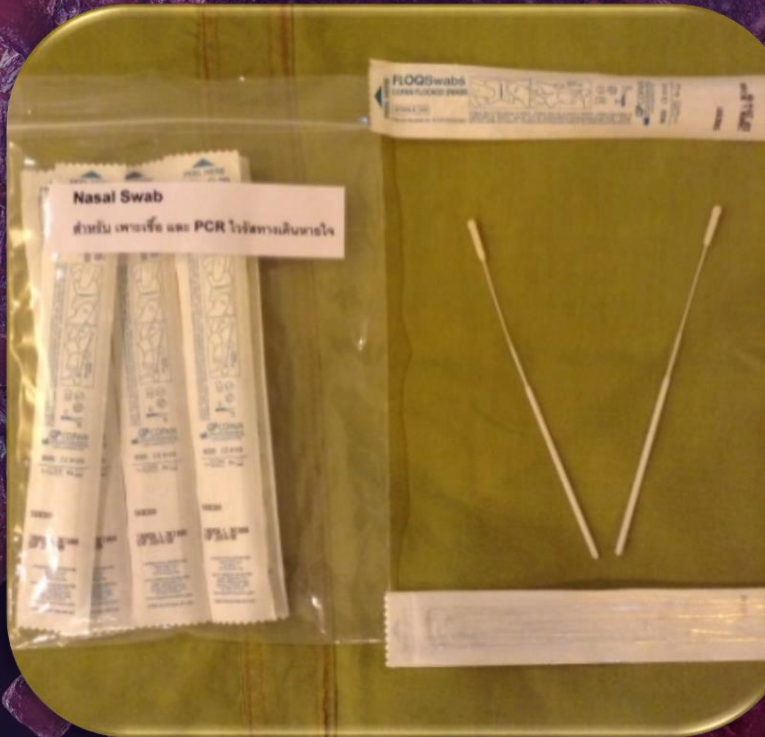
ENTEROVIRUS TRANSPORTED MEDIA

- ใช้สำหรับ Enteroviruses ทุกตัว ได้แก่ Polio, Cox A & B, Echovirus, Enterovirus 68-71
- ใช้เก็บตัวอย่างจาก Throat swab, Rectal swab

NASAL SWAB: FLOCKED SWAB

- ใช้เก็บตัวอย่างสำหรับเพาะเชื้อ และทำ PCR
- ปลายก้ามะหยี่จะดูดซับ secretion ได้ดี
- แหย่เข้าไปในโพรงจมูกจนมิด ปลายก้ามะหยี่ หมุน 360 องศา แล้วเก็บใน VTM

NASAL / THROAT SWAB: **FOAM TIPPED SWAB**

- ใช้เก็บตัวอย่างสำหรับเพาะเชื้อ และทำ PCR
- ใช้สำหรับไวรัสทางเดินหายใจ / Enterovirus

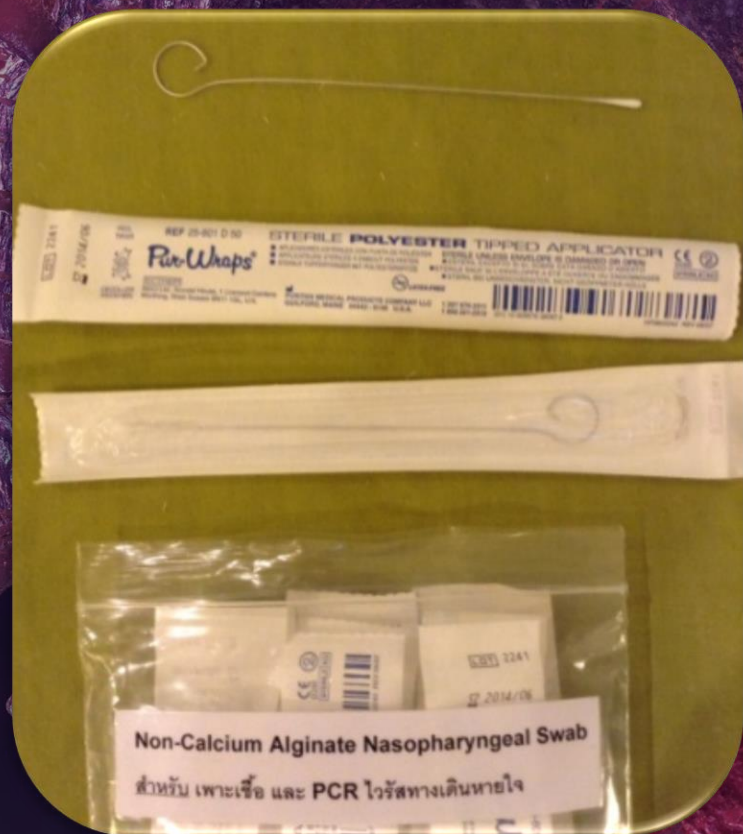
THROAT SWAB/ RECTAL SWAB: RAYON TIPPED SWAB

- ใช้เก็บตัวอย่างสำหรับเพาะเชื้อ และทำ PCR
- ใช้สำหรับไวรัสทางเดินหายใจ / Enterovirus / โรคคอติด
- หักด้านด้วยมือได้เลย ไม่ต้องใช้กรรไกรตัด

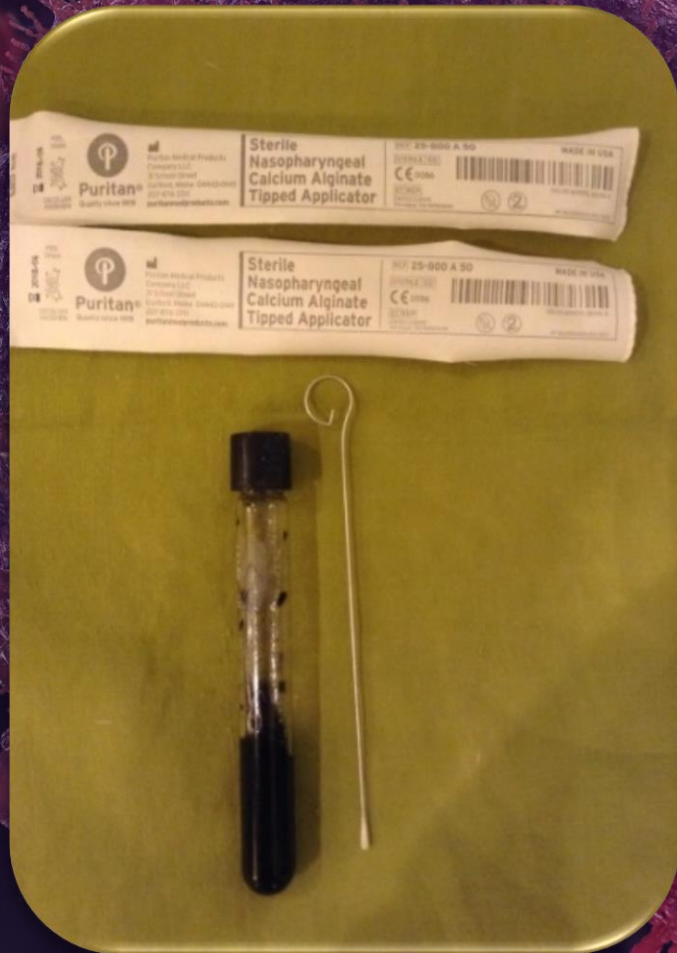
NASOPHARYNGEAL SWAB: **NON-CALCIUM ALGINATE** (POLYESTER TIPPED SWAB)

- ปลายนุ่มทำด้วย Polyester (Dacron)
- ใช้เก็บตัวอย่างสำหรับเพาะเชื้อ และ ทำ PCR
- ใช้สำหรับไวรัสทางเดินหายใจ
  - ✓ **ไอกรน** (ใส่ใน sterile tube),
  - ✓ **Coronavirus** (ใส่ใน VTM)

NASOPHARYNGEAL SWAB: CALCIUM ALGINATE

- ปลายมนด้านๆ
- ใช้เก็บตัวอย่างเพื่อเพาะเชื้อ Bacteria
- ✓ ไอกรน, หนองใน, ไขก้างหลัง
แอน ทั้งหมดใส่ใน Amies
Charcoal

CLEANED CONTAINERS

- ใช้สำหรับเก็บสิ่งส่งตรวจ
ที่มาจากบริเวณที่มีเชื้อ
ประจำถิ่น (normal flora)
เช่น
- เก็บใส่อุจจาระ
- ใช้ใส่ปัสสาวะ (ฟากเกลียว)

STERILE CONTAINERS

- ใช้สำหรับเก็บ secretion/ สารน้ำที่มาจากบริเวณที่ไม่ มีเชื้อประจำถิ่น โดยการ suctionจากระบบทางเดินหายใจ เช่น เสมหะของเหลวในหลอดลม

STERILE BAG (ถุงหมแม่)

- ใช้สำหรับเก็บ
- อาเจียน
- เศษอาหาร
- อุจจาระ

STERILE BOTTLE

- ใช้สำหรับเก็บตัวอย่างน้ำ
(อย่างน้อย 500-1000 ซีซี)

CLOT BLOOD TUBE

- หลอดเก็บตัวอย่างเลือด ฟ้าสี
แดง
- ใช้เก็บ serum เพื่อส่งตรวจหา
Antibodies

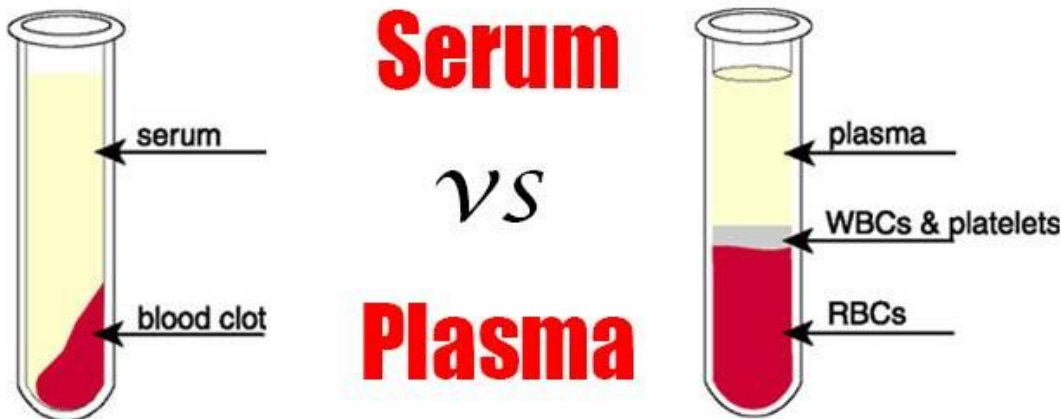
EDTA TUBE

- หลอดเก็บตัวอย่างเลือด ฟ้า
สีม่วง
- ใช้เก็บ plasma เพื่อส่ง
ตรวจหา PCR

ความแตกต่างระหว่าง Serum และ Plasma

Serum

vs

Plasma

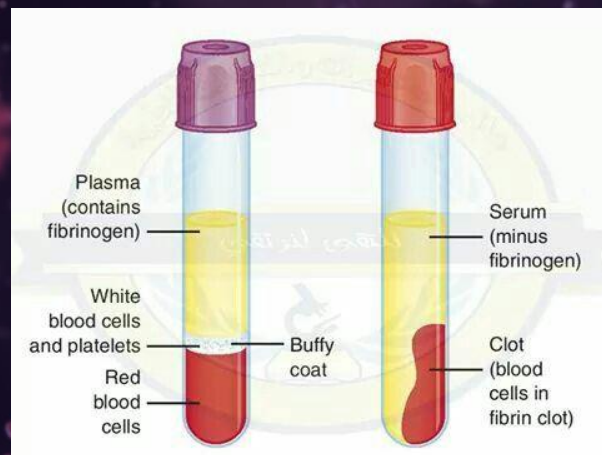
Serum = Plasma – Clotting Factors

พลาสมา (Plasma)

เมื่อเจาะเลือดแล้วนำเลือดไปใส่ในหลอดทดลองที่มีสารป้องกัน การแข็งตัวของเลือด (anticoagulant) เมื่อตั้งหลอดทดลองทิ้งไว้ เลือดจะไม่แข็งตัว เม็ดเลือดจะตกตะกอนลงมาที่ก้นหลอดตาม แรงโน้มถ่วงของโลก ส่วนบนจะเป็นน้ำสีเหลือง เรียกว่า พลาสมา

ซีรัม (Serum)

เมื่อเจาะเลือดออกมาใส่ในหลอดทดลอง ตั้งทิ้งไว้สักระยะหนึ่งเลือด จะแข็งตัว (Clotted) ถ้านำหลอดทดลองนั้นไปเข้าเครื่องปั่น เลือดก็จะแยกเป็นสองชั้น ส่วนที่เป็นเม็ดเลือดจะตกลงมาที่ก้นหลอดและส่วนบนจะเป็นน้ำสีเหลือง เรียกว่า ซีรัม

โปรตีนและสารที่จำเป็นในการแข็งตัวของเลือดใน **Serum** จะถูกใช้หมดไป ในขณะที่สารเหล่านี้จะยังคงเหลืออยู่ใน Plasma

สีของจุกหลอดเลือด	ชนิดสารกันเลือดแข็ง	รูปแบบ	การใช้งานทางห้องปฏิบัติการ	หมายเหตุ
แดง	ไม่มี	Clotted Blood 	งานภูมิคุ้มกัน, เคมีคลินิก และธนาคารเลือด	เลือดแข็งตัวในเวลา 30 นาที
ม่วง	EDTA	EDTA Blood 	งานโลหิตวิทยา	เขย่าผสมกัน 6-8 ครั้ง
เทา	Fluoride	NaF Blood 	ตรวจหา glucose และ alcohol	เขย่าผสมกัน 6-8 ครั้ง
ฟ้า	Citrate	Citrate Blood 	ตรวจเกี่ยวกับการแข็งตัวของเลือด (Coagulation studies)	ต้องใส่เลือดให้ได้ ปริมาณที่กำหนดพอดี
เขียว	Heparin	Heparinized Blood 	งานเคมีคลินิกกรณีเร่งด่วน ตรวจหาตะกั่ว (lead)	ต้องระวังด้วยว่า ใช้ Heparin เป็นชนิดไหน
ดำ	Citrate	Citrate Blood 	ตรวจหา ESR	สัดส่วนเลือดต่อ anticoagulant เท่ากับ 4 : 1

MICROTUBE

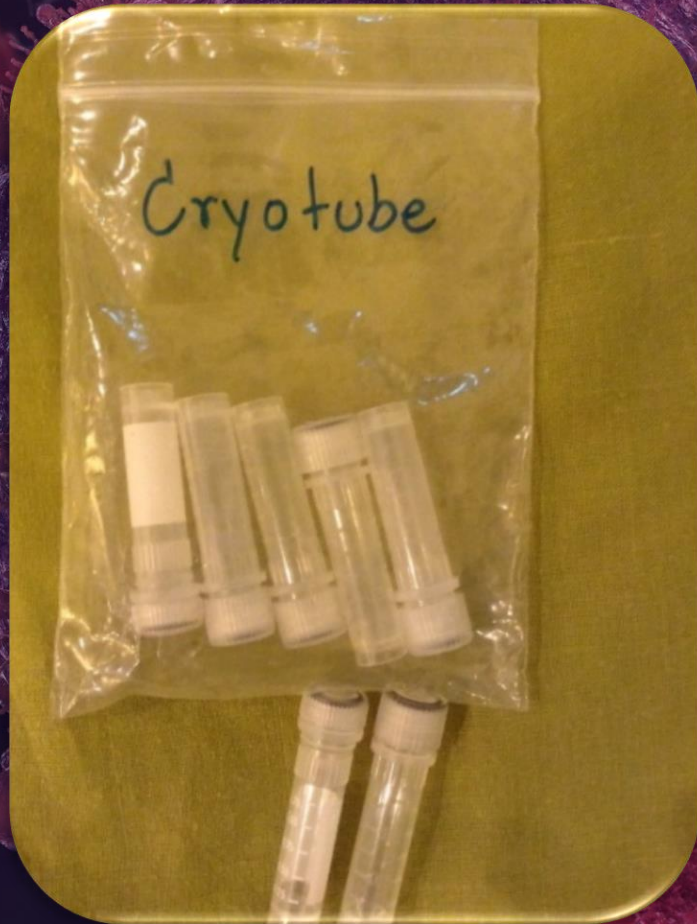

- ใช้เก็บน้ำเหลือง Serum / Plasma
- เป็นหลอดพลาสติกธรรมดา เก็บในความเย็นเกินจุดเยือกแข็งไม่ได้

CRYOTUBE

- ใช้เก็บน้ำเหลือง Serum / Plasma
- เป็นหลอดพลาสติกชนิดพิเศษ เก็บในความเย็นเกินจุดเยือกแข็งได้เช่น -20°C

การเขียนสลาก และ ใบนำส่งตัวอย่าง

ชื่อ .....นายไวัส ชิกา.....

No.

ตัวอย่าง ...plasma...

วันที่เก็บ....20 ก.ย. 2559.....

ฉลาก

- ขนาดพอดี ไม่เล็กเกินไป (อ่านลำบาก) หรือ ใหญ่เกินไป (มองไม่เห็นตัวอย่าง)
- ใช้ปากกาสีเข้ม เขียนด้วยลายมือบรรจง อ่านง่าย
- ติดฉลากลงบนอุปกรณ์เก็บตัวอย่าง โดยตรง ไม่ควรติดฉลากไว้ที่ถุงซิปล็อค

ใบบรรายการตัวอย่างส่งตรวจ

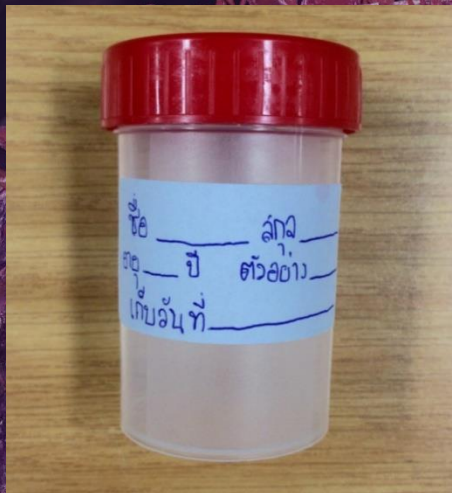
- ระบุลำดับให้ตรงกับฉลาก
- ตรวจสอบรายชื่อ หรือ รายการตัวอย่าง ให้ถูกต้องตรงกับฉลาก
- ระบุชื่อหรือสาเหตุที่ต้องการตรวจ
- ระบุวิธีการตรวจ

หนังสือส่งตรวจ

- ระบุชื่อผู้ส่งและเบอร์ติดต่อ
- ระบุวิธีการรับผล (แฟกซ์, อีเมล, ที่อยู่)

การบรรจุและนำส่งตัวอย่าง

ห้าม ใส่ตัวอย่างหลายชั้นลงในถุงซิปล็อกใบเดียวกัน เพราะอาจเกิดการปนเปื้อนได้

การปฏิเสธรับสิ่งส่งตรวจ

1. ไม่ได้ลง ชื่อ นามสกุล รหัสผู้ป่วยในสมุดนำส่ง และไม่ระบุรายการตรวจข้างภาชนะเก็บสิ่งส่งตรวจ
2. ข้างภาชนะเปื้อนเลือด หรือ specimen หกออกนอกภาชนะ
3. ชื่อ นามสกุล และ รหัสผู้ป่วย ในสมุดนำส่งไม่ตรงกับสติ๊กเกอร์ข้างภาชนะเก็บสิ่งส่งตรวจ
4. ภาชนะเก็บ specimen ไม่ติดชื่อ
5. ชื่อกับรหัสผู้ป่วย ไม่ใช่ของผู้ป่วยรายเดียวกัน

การปฏิเสธรับสิ่งส่งตรวจ

6. ใช้ภาชนะเก็บ specimen ไม่ถูกต้อง
7. เก็บ specimen ไม่ได้ปริมาณตามที่กำหนด
8. เก็บ specimen ไม่ถูกต้อง เก็บผิดวิธี
9. EDTA blood มี Fibrin clot
10. ปริมาตรของสิ่งส่งตรวจไม่เป็นไปตามเกณฑ์และข้อกำหนด ทำให้ไม่สามารถตรวจวิเคราะห์ ได้ถูกต้อง

การปฏิเสธรับส่งตรวจ

10. ใช้ภาชนะใส่ส่งตรวจไม่ถูกต้อง เช่น ใช้สารกันเลือดแข็งผิด ใช้ส่งตรวจผิดประเภท เช่น ส่ง EDTA Blood มาตรวจ Electrolyte, เก็บปัสสาวะเพื่อเพาะเชื้อใส่ขวดที่ไม่ปราศจากเชื้อ เป็นต้น
11. ส่งตรวจเก็บรอการตรวจนานเกินเวลาที่กำหนดโดยไม่ส่งห้องปฏิบัติการ เช่น การส่งตรวจ CBC ส่งตัวอย่างเลือดนานเกินกว่า 4 ชั่วโมงหลังจากเจาะเลือด
12. Sputum ที่มีน้ำลายปน
13. การส่งตรวจ Urine Culture ที่ไม่ได้ส่งทันที และไม่ได้เก็บไว้ในตู้เย็น
14. Stool exam, Occult blood ที่ใช้ Swab ป้ายแห้ง

การเก็บตัวอย่างเพื่อการสอบสวน โรคระบบทางเดินหายใจส่วนบน

พ.อ.ดร.บพ.ภพกฤต ภพธรอังกฤษ

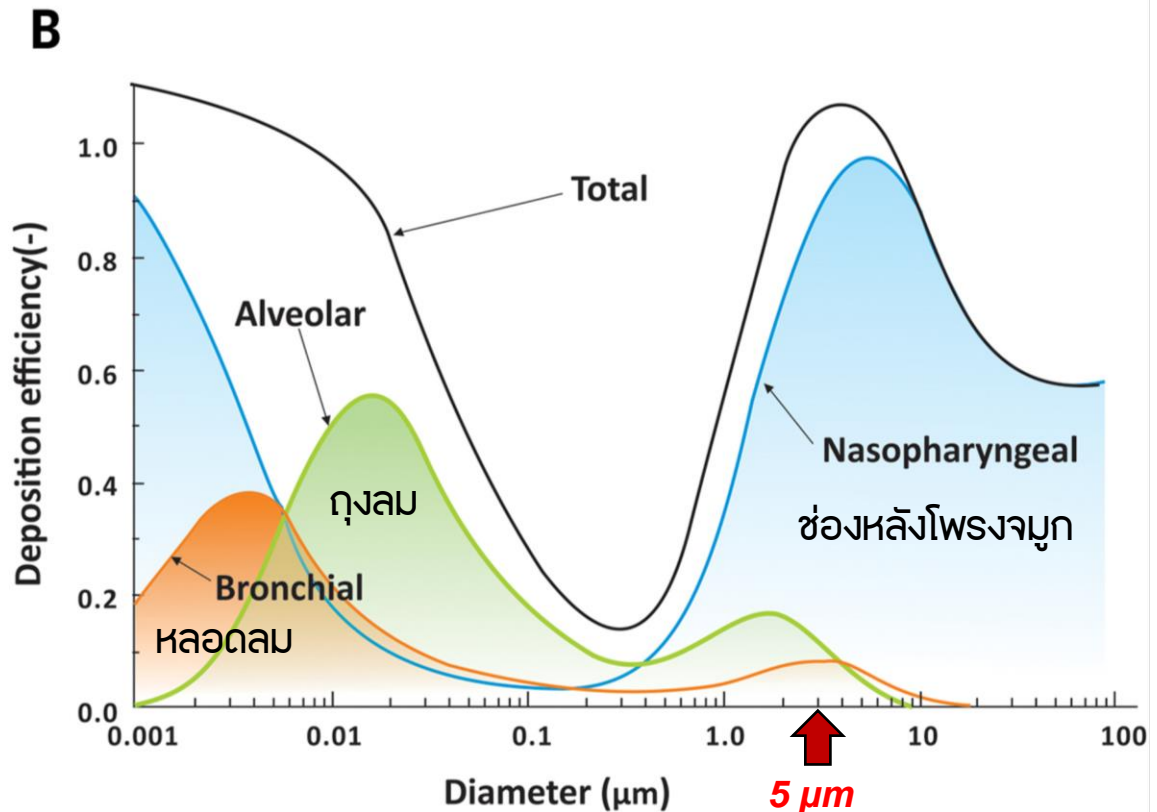
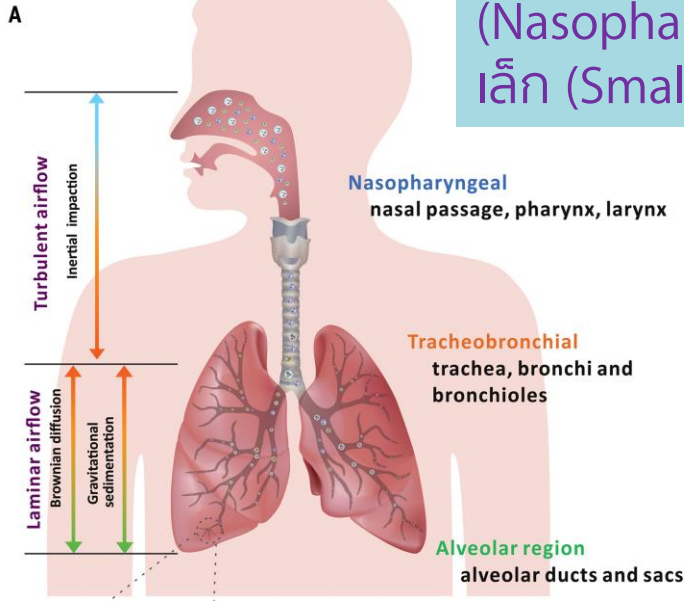
พ.บ., ส.ม., ปร.ด.(อายุรศาสตร์เขตร้อน), ว.ว.เวชศาสตร์ป้องกัน (ระบาศวทยา)

กองส่งเสริมสุขภาพและเวชกรรมป้องกัน กรมแพทยทหารบก

bhophkrit@gmail.com

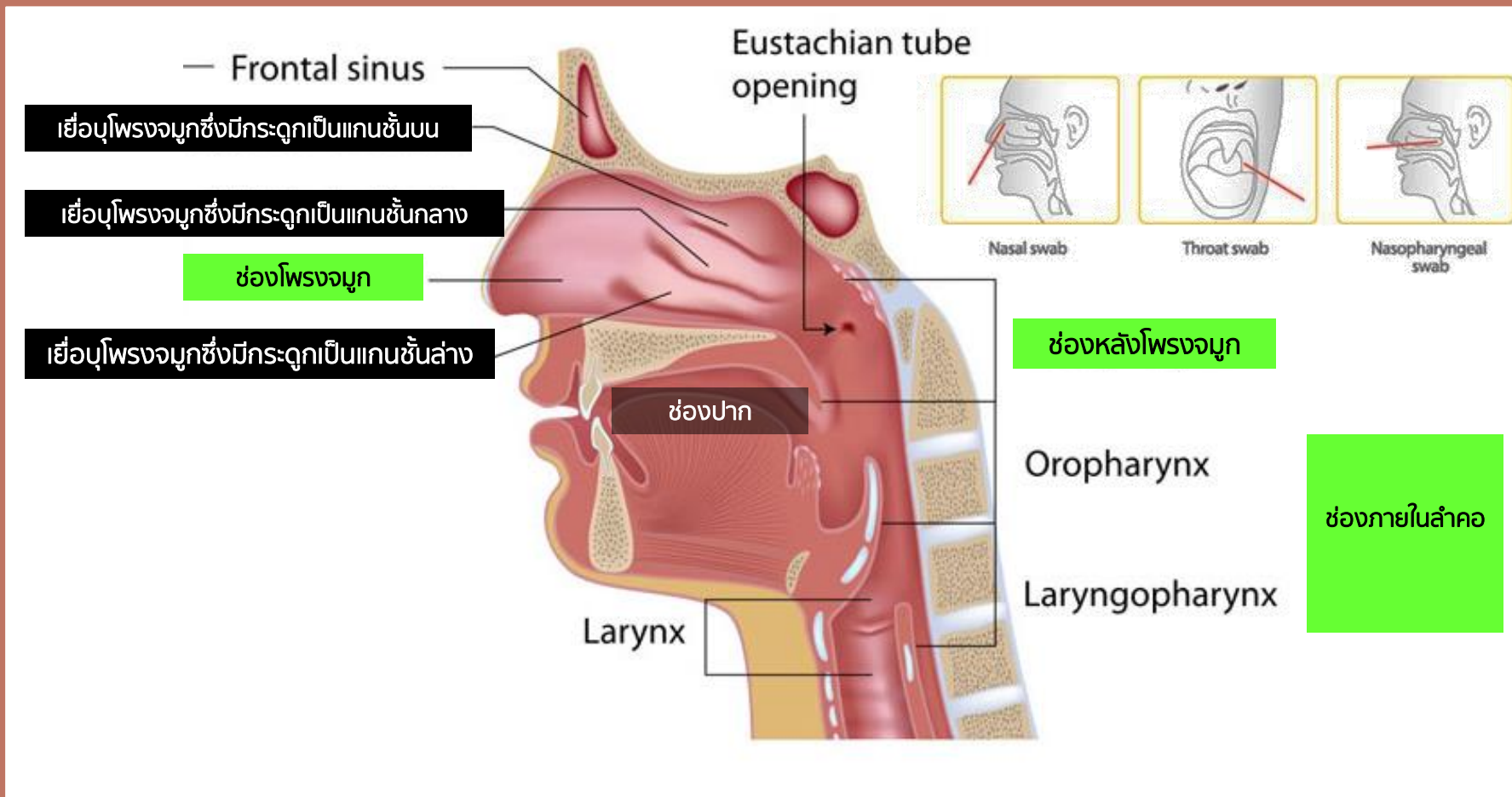
การแพร่โรคทางระบบทางเดินหายใจ

ละอองลอยขนาดใหญ่ (Large aerosols) จะค้างในช่องหลังโพรงจมูก (Nasopharyngeal areas) เป็นจำนวนมาก มีเพียงละอองลอยขนาดเล็ก (Small aerosols) เท่านั้นที่จะเข้าถึงถุงลม (Alveolar sacs)

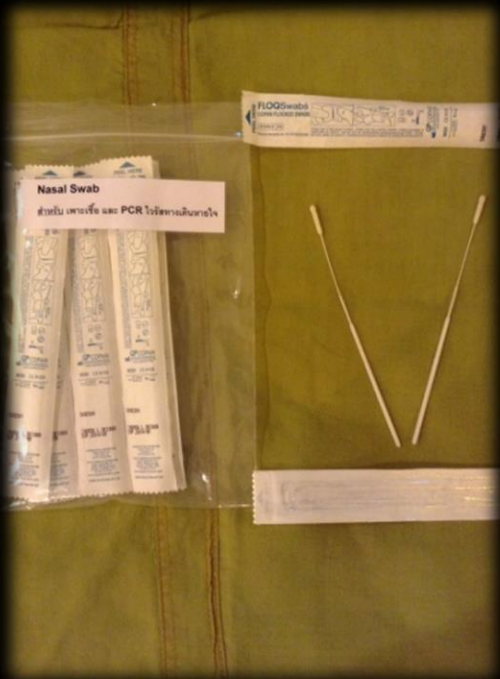
โครงสร้างของจมูกและช่องปาก

Nasal & Throat swabs

Nasal swab: Flocked swab

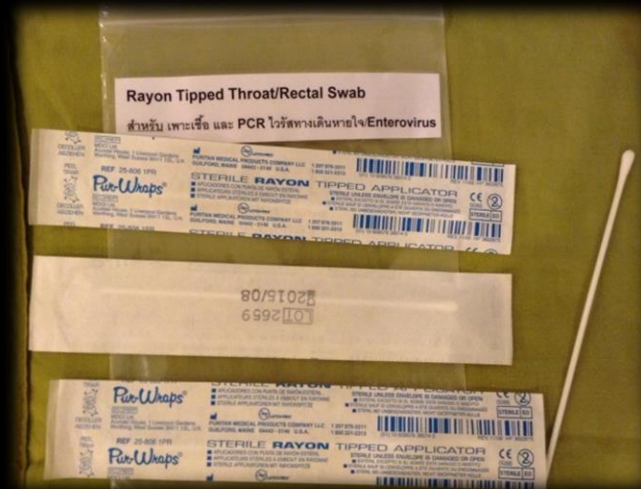
ใช้เก็บตัวอย่างสำหรับเพาะเชื้อ และทำ PCR
ปลายก้ามจะหยั่งจะดูดซับ secretion ได้ดี
แหย่เข้าไปในโพรงจมูกจนมิด
ปลายก้ามจะหมุน 360 องศา แล้วเก็บใน VTM

Nasal / Throat swab: Foam tipped swab

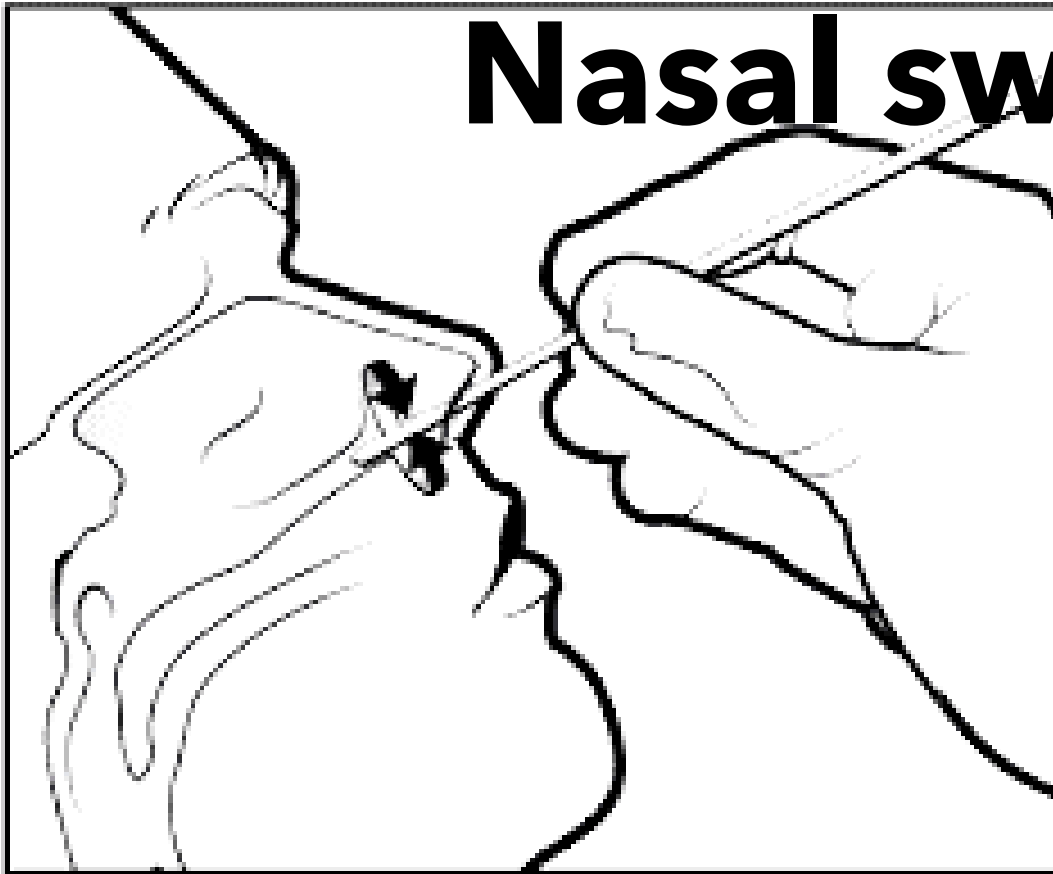
ใช้เก็บตัวอย่างสำหรับเพาะเชื้อ และทำ PCR
ใช้สำหรับไวรัสทางเดินหายใจ / Enterovirus

Throat swab/ Rectal swab: Rayon tipped swab

ใช้เก็บตัวอย่างสำหรับเพาะเชื้อ และ
ทำ PCR
ใช้สำหรับไวรัสทางเดินหายใจ /
Enterovirus / โรคคอติด
หักด้ามด้วยมือได้เลย ไม่ต้องใช้
กรรไกรตัด

Nasal swab

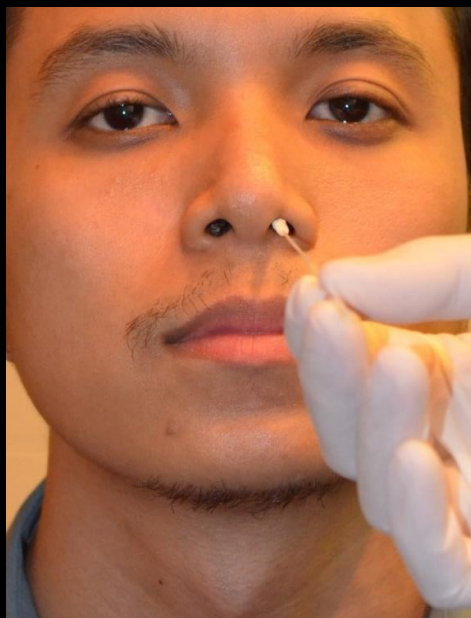
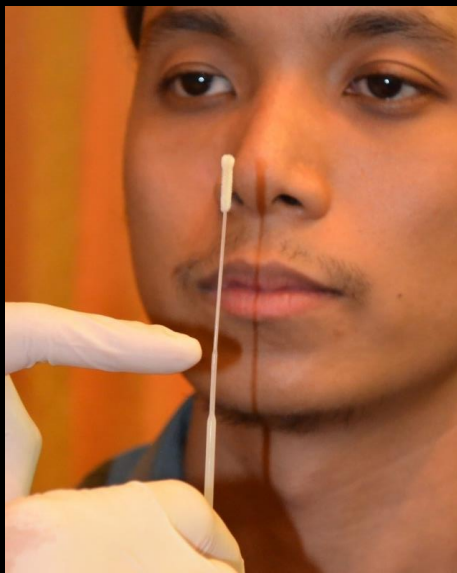
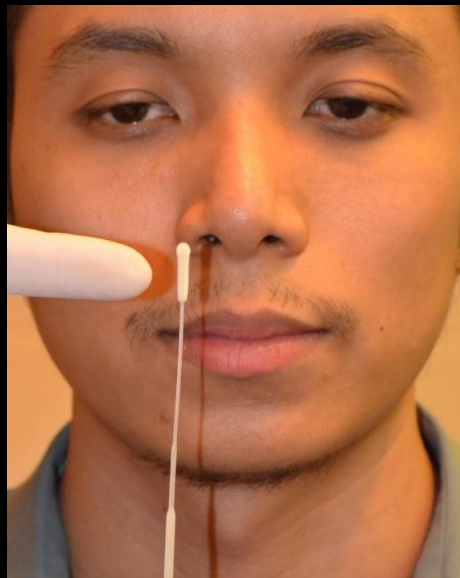

แหง่ล็กเข้าไปในรูจมูก

ประมาณ **2-3**

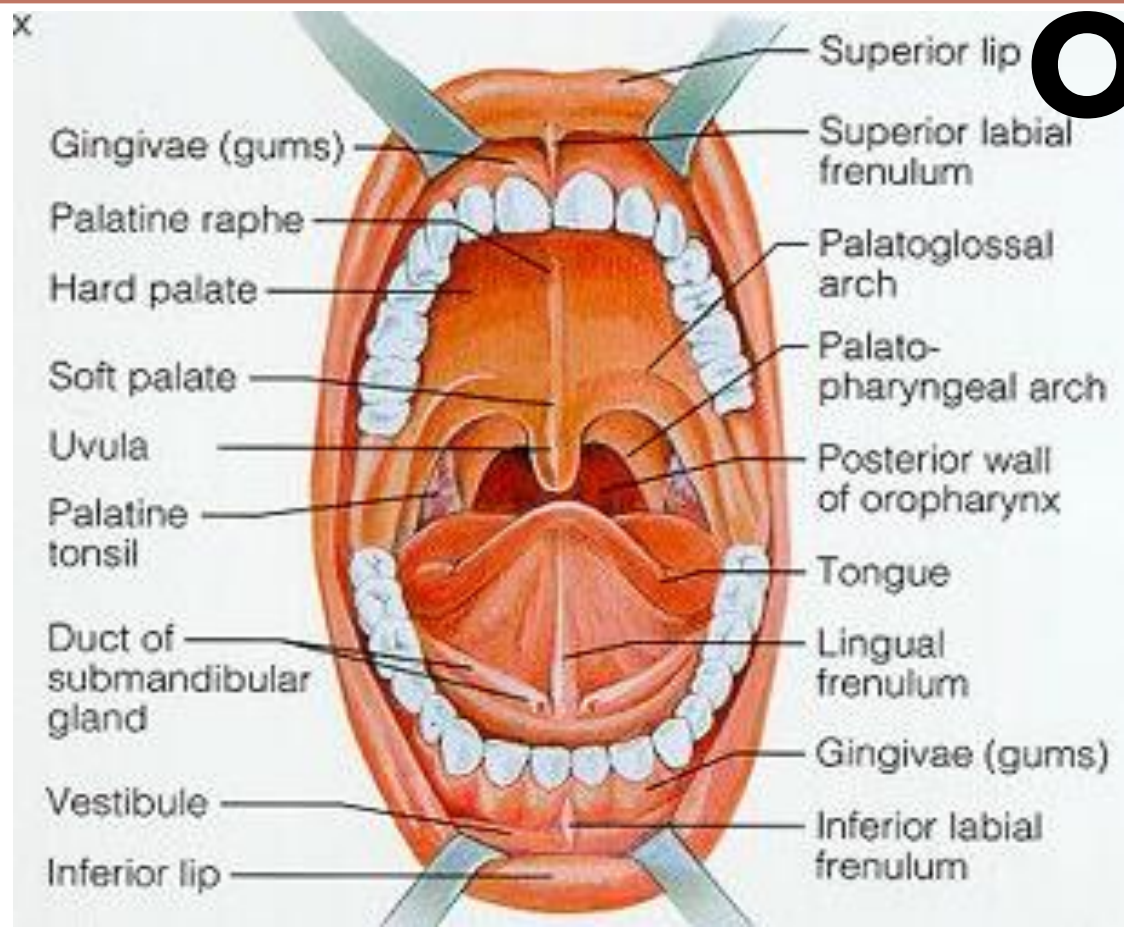
เซนติเมตร

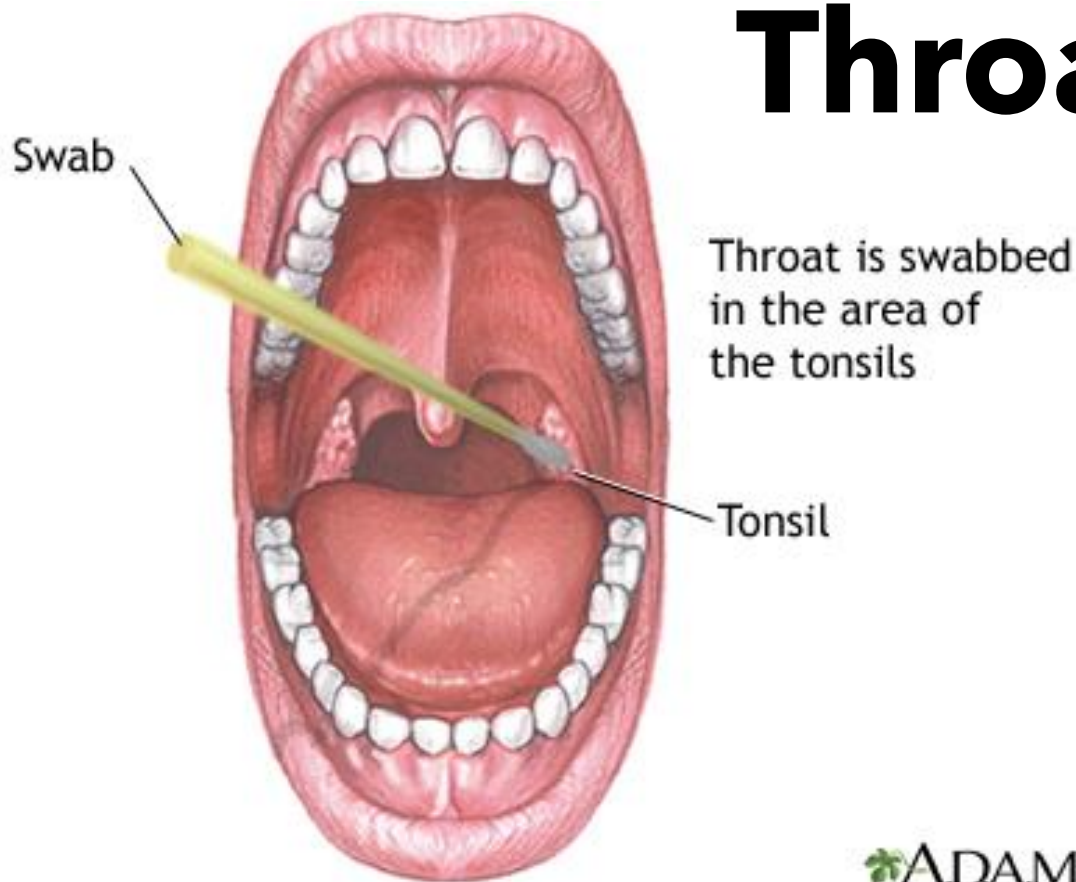

Oral cavity

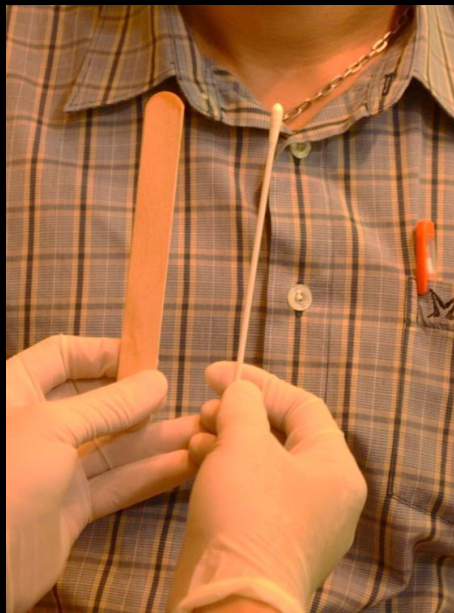

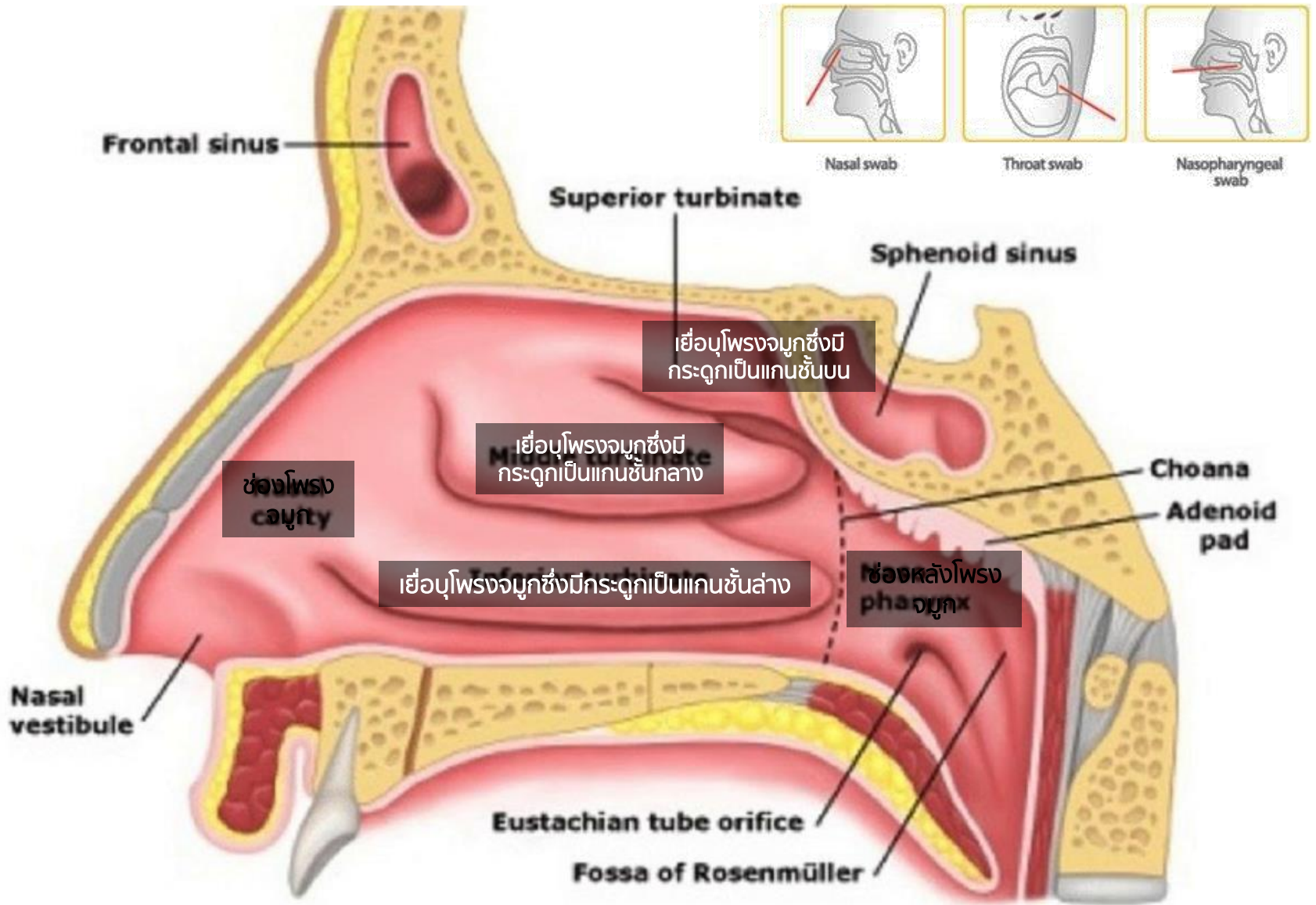
Throat swab

แหย่ลึกเข้าไปในช่องปากมุ่งไปที่บริเวณต่อมทอนซิลและบริเวณโดยรอบ (lateral wall of pharynx)

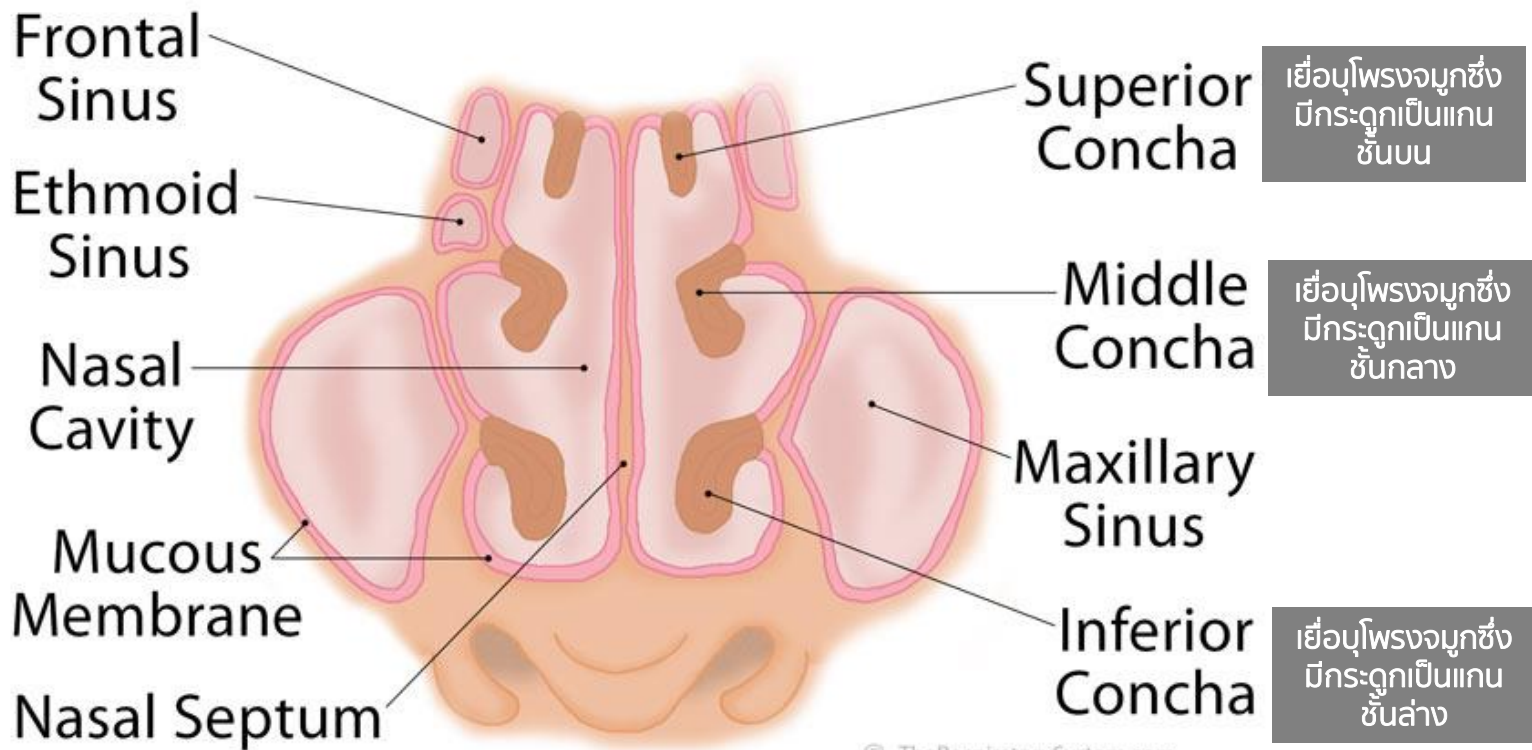

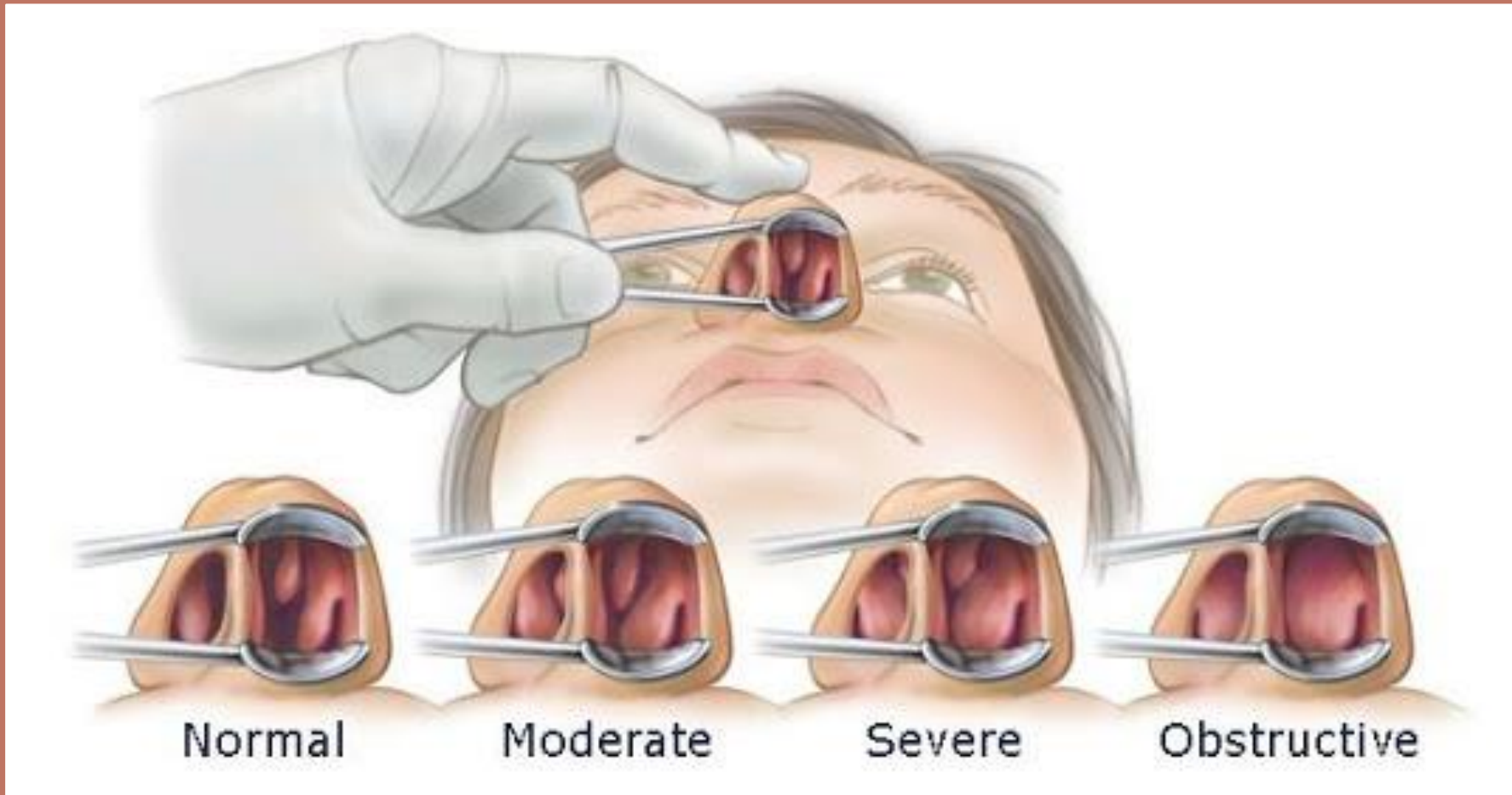
โครงสร้างของจมูก

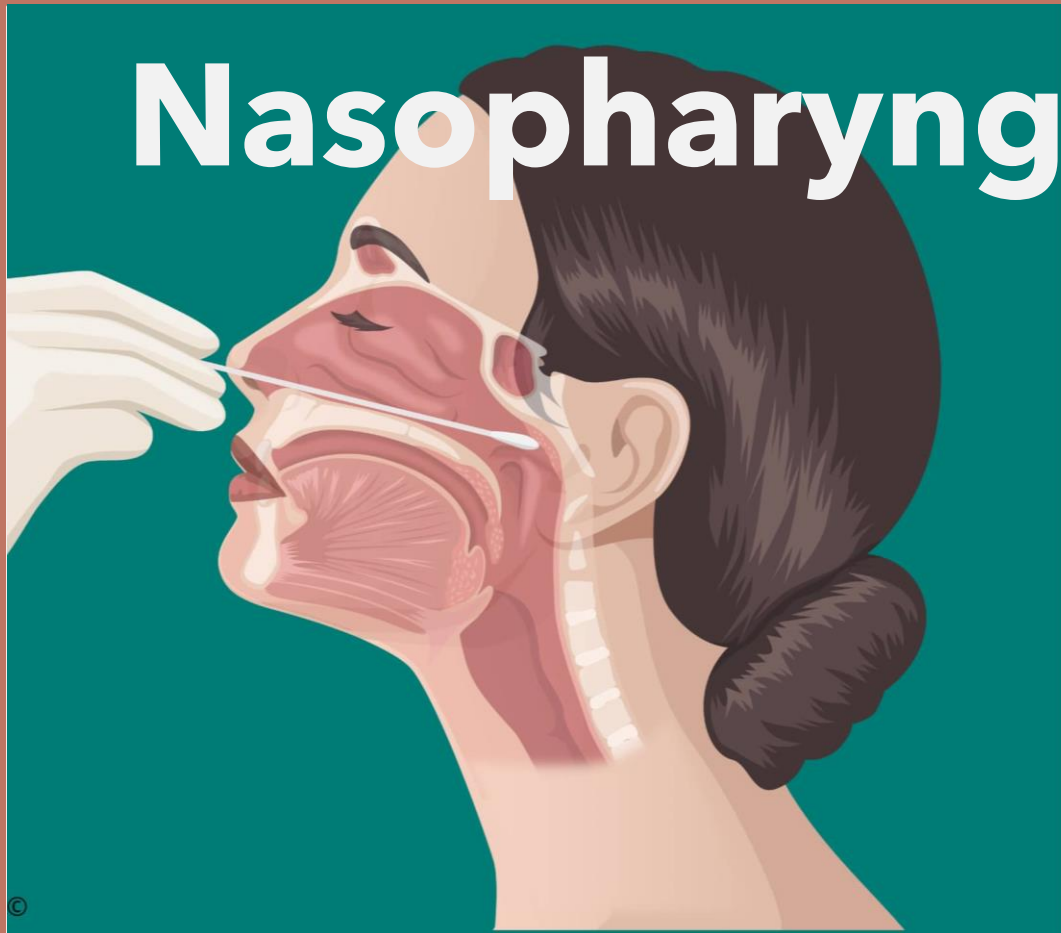
Nose Anatomy

Nasopharyngeal swab

- แหย่ลึกเข้าไปในรูจมูก
แบบชิดผนังข้างช่อง
โพรงจมูกเข้าไปประมาณ
2/3 ของ swab
- ถ้าติด ให้ถอยออก
เล็กน้อย แล้วกระดกท้าย
swab ขึ้นแล้วแหย่ลงไป

Nasopharyngeal swab

